

HOE VERPAKKINGEN VERMINDEREN IN HET KADER VAN OVERHEIDSOPDRACHTEN ?

JUNI 2016

HOE VERPAKKINGEN VERMINDEREN IN HET KADER VAN OVERHEIDSOPDRACHTEN ?

INDEX

INLEIDING	3
.....	3
ALGEMENE REGELS.....	4
PRODUCTGROEPEN	5
1. VOEDINGSPRODUCTEN	5
1.1. <i>Vermijden voedselverspilling (preventie)</i>	5
1.2. <i>Wegwerpbestek (hergebruik)</i>	6
1.3. <i>Voedingsmiddelen als decoratie (preventie)</i>	6
1.4. <i>Dranken in bulk (preventie)</i>	6
1.5. <i>Koffieautomaten (hergebruik)</i>	7
2. CHEMISCHE PRODUCTEN.....	8
2.1. <i>Handafwasmiddelen en allesreinigers (preventie)</i>	8
2.2. <i>Waspoeders (preventie)</i>	9
2.3. <i>Verven (preventie)</i>	10
3. INKT (HERGEBRUIK)	11
4. HYGIËNE	11
4.1. <i>Handdrogers (preventie)</i>	11
4.2. <i>Handzeppen (hergebruik)</i>	12
5. DRUKWERK (PREVENTIE).....	13
6. BUREAUMATERIALEN (PREVENTIE EN RECYCLAGE).....	13
7. INFORMATICAMATERIAAL (RECYCLAGE)	14
TIJDENS HET TRANSPORT NOODZAAKT INFORMATICAMATERIAAL EN MEUBILAIR EEN GOEDE BESCHERMING OM SCHADE TE VOORKOMEN. DIT VERKLAART HET GEBRUIK VAN EEN PLASTIC VERPAKKING GEVULD MET LUCHT. HET GEBRUIK VAN HERBRUIKBARE VERPAKKING IS DUS NIET MOGELIJK.....	14
8. DROOGKUIS/WASSERIEN (HERGEBRUIK)	14
CONCLUSIE	16

INLEIDING

Verpakkingsafval is een veelvuldig terugkerende problematiek op de maatschappelijke agenda ondanks het feit dat België van alle Europese landen de hoogste inzamelingsgraad bezit: (97% van alle verpakkingsafval wordt ingezameld). Hiervan wordt 80% gerecycleerd. Dit is eveneens het beste cijfer van alle Europese landen¹. Daar tegenover staat dat België niet goed scoort op de productie van afval. In België werd in 2013 meer dan 1.700.000 ton verpakkingsafval geproduceerd. Dat is ongeveer 150kg per inwoner² en schommelt rond het Europese gemiddelde. Samengevat: we scoren goed op inzamelen en recycleren maar minder goed op preventie.

Bij het reduceren van afval moet één belangrijke regel in acht worden genomen. Deze regel staat bekend als de ladder van Lansink, in 1979 geïntroduceerd door de Nederlandse politicus Ad Lansink. De regel vraagt om in eerste instantie de voorkeur te geven aan afvalpreventie. Indien afval niet geproduceerd wordt, moet het nadien niet worden opgeruimd. Indien preventie niet mogelijk is moet de voorkeur worden gegeven aan hergebruik. Op de derde plaats komt recyclage gevolgd door verbranding met energierecuperatie en storten.

Kortom, preventie is de beste keuze om de milieu-impact van ons afval terug te dringen en op dit vlak is er nog ruimte in België om vooruitgang te boeken.

De keuze om het verpakkingsafval in overheidsopdrachten terug te dringen is ingegeven door de vaststelling dat de Belgische overheid jaarlijks voor 50 miljard euro overheidsopdrachten uitschrijft. Dit komt overeen met 16% van het Belgische bruto nationaal product. Dit bedrag is een enorme hefboom voor het aanmoedigen van bedrijven om de hoeveelheden verpakkingsafval terug te dringen.

Tenslotte heeft de overheid een voorbeeldfunctie te vervullen. Door zelf het goede voorbeeld te geven en de markt in de goede richting te duwen, kunnen overheidsopdrachten een grote bijdrage leveren in de reductie van verpakkingsafval.

¹Eurostat 2012. <http://ec.europa.eu/eurostat>

²Statbel 2013 <http://statbel.fgov.be>

ALGEMENE REGELS

Verpakkingen bieden een goede bescherming tijdens het transport en helpen te vermijden dat producten beschadigd worden afgeleverd. Een typisch voorbeeld is de plastic verpakking gevuld met lucht ter bescherming van informaticamateriaal. Kortom, verpakkingen spelen een belangrijke rol bij de correcte levering van de producten.

Dit betekent geenszins dat u geen mogelijkheden heeft de verpakkingshoeveelheid te reduceren. Er zijn veel mogelijkheden en hierbij dient u steeds rekening te houden met het principe van de ladder van Lansink. Vertaald naar overheidsopdrachten geeft dit de volgende orde van prioriteit :

1. Preventie: vermijden en/of reduceren van verpakkingsafval
2. Hergebruiken van verpakkingsmateriaal
3. Recycleren van de verpakkingen

U gaat in eerste instantie op zoek naar mogelijkheden om verpakking te vermijden. Zo kan u bv. de surprise broden bij catering afschaffen. Deze decoratieve verpakking voor sandwiches biedt geen enkele meerwaarde ter bescherming van het product en leidt enkel tot voedselverspilling.

Verbod wegwerpborden in Turijn

In Turijn verplichtte de overheid cateringdiensten enkel nog te werken met herbruikbare borden. Deze eenvoudige clause in het lastenboek resulteerde in een jaarlijkse afvalreductie van 157 ton plastic: een kleine inspanning met grote gevolgen³.

Een andere mogelijkheid is kiezen voor minder verpakkingsmateriaal. Groepsverpakkingen van bureaumaterialen reduceren gevoelig de hoeveelheid verpakkingsmateriaal ten opzichte van individuele verpakkingen. Hetzelfde geldt voor bulkverpakkingen voor dranken.

Indien een verpakking onvermijdelijk is, ga op zoek naar herbruikbare verpakkingen. Een goed voorbeeld zijn hervulbare inktcartridges. Deze worden meermaals gebruikt en bij het hervullen worden de inktoverschotten uit de oude cartridges ingezameld en hergebruikt.

In sommige gevallen is het onmogelijk het verpakkingsafval te reduceren. Kies dan voor verpakkingsmateriaal dat makkelijk kan worden gerecycleerd zoals papier, karton of bepaalde soorten plastic. Belgen behoren tot de besten ter wereld op het vlak van recyclage.

Bijkomend kan u de leverancier verplichten het verpakkingsmateriaal terug te nemen en te hergebruiken of te recycleren. Dit zorgt er eveneens voor dat u niet langer zelf het verpakkingsafval moet verwijderen. Voor deze laatste optie kan u de volgende standaardclause gebruiken in al uw overheidsopdrachten:

Alle verpakkingsafval moet worden teruggenomen door de contractant. De leverancier bewijst dat hij beschikt over een netwerk voor hergebruik en/of gescheiden afvalinzameling van het verpakkingsmateriaal.

Om u te helpen bij het reduceren van uw afvalberg hebben we in deze brochure enkele praktische voorbeelden opgenomen. In de volgende hoofdstukken gaan we de volgende productgroepen doorlopen: voeding, hygiëne, chemische producten, droogkuis, bureaumaterialen, informaticamateriaal en meubilair.

Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Koopt u andere producten aan, gebruik dan steeds de bovenstaande strategie voor het reduceren van uw verpakkingsmateriaal.

³GPP in practice. Issue no. 47. December 2014.

PRODUCTGROEPEN

1. VOEDINGSPRODUCTEN

De levering van voedingsproducten kan onmogelijk gebeuren zonder verpakkingen. De hygiëneregels van het FAVV zijn strikt en moeten ten alle tijden worden opgevolgd. Daartegenover staat dat 74% van alle verpakkingsafval in België afkomstig is van voedingsproducten⁴. Kortom er moet worden gestreefd naar het reduceren van het verpakkingsafval zonder de regels van het FAVV te schenden.

Daarnaast is het belangrijk voedselverspilling te vermijden. Voeding is verantwoordelijk voor ongeveer 25% van onze ecologische voetafdruk en een kwart van alle voedingsproducten die worden geproduceerd worden nooit geconsumeerd⁵. Door minder te verspillen kunnen we de afvalproductie reduceren en de milieu-impact van onze voeding sterk terugdringen.

1.1. Vermijden voedselverspilling (preventie)

De grootste bijdrage aan de afvalberg bij catering wordt vaak veroorzaakt door een slechte inschatting van het aantal deelnemers. Gezien de grote aandacht voor de strijd tegen voedselverspilling, leiden grote hoeveelheden overschotten bij buffetten vaker tot verontwaardigde reacties van de deelnemers.

Met behulp van de onderstaande tips kan men dit vermijden en mee de strijd aangaan tegen voedselverspilling.

- Vraag reeds bij de uitnodiging aan de deelnemers of ze deelnemen aan het buffet en welke hun voedingsvoorkeuren zijn en geef uitleg over preventie van voedselverspilling. Vraag eventueel aan de deelnemers, 1 tot 2 weken voor het evenement, om hun aanwezigheid opnieuw te bevestigen alsook hun deelname aan de lunch.
- Geef het vermoedelijke aantal deelnemers door aan de traiteur en stel een limietdatum vast voor bevestiging. En geef tenslotte enkele dagen op voorhand(naargelang de afspraak) het definitief aantal deelnemers door.
- Verwittig de traiteur de dag zelf , zo vroeg mogelijk ,als er veel afwezigen zijn (treinstaking...). Alle niet opdiende voedingswaren kunnen misschien hergebruikt worden of verdeeld als voedingsgift.
- Indien er restjes zijn mogen die door de organisator gebruikt worden om ze bv te verdelen onder collega's.

Reductie voedselverspilling EESC en CdR

Het Europees economisch en sociaal Comité (EESC) en het Comité van de Régio's (CdR) hebben op progressieve wijze verschillende acties in de strijd tegen voedselverspilling ondernomen. De eerste actie van de realisatie van een gids met goede praktijkvoorbeelden en algemeen bruikbare tips voor het organiseren van evenementen.

Vervolgens maakte de vaste cateraar zijn aanbod voor de buffets meer aantrekkelijk voor de gebruikers. Hij zorgde ondermeer voor makkelijk te consumeren hapjes, schrapte weinig populaire producten van het menu en gebruikte niet langer voedingsproducten zoals brood, salade en geraspte wortelen als decoratie.

Tenslotte overlegde het EMAS-team systematisch met de organisatoren van evenementen vooraleer bestellingen werden geplaatst.

Aangezien « zero waste » erg moeilijk te bereiken is voor buffetten en grote evenementen, zal in de nabije toekomst een samenwerking worden opgezet met sociale organisaties voor het weggeven van de overschotten.

Op deze manier hebben beide comités bijgedragen tot een beter leefmilieu en tegelijkertijd sociale organisaties een steuntje in de rug kunnen geven.

⁴FOST Plus, jaarverslag 2014

⁵OVAM, voedselverspilling literatuurstudie, Juli 2011.

1.2. Wegwerpbestek (hergebruik)

Het gebruik van wegwerpbestek en wegwerpbekers produceert bij de organisatie van lunches, buffetten en evenementen veel afval dat niet selectief kan worden ingezameld. Op grotere evenementen leidt dit vaak tot een grote hoeveelheid zwerfvuil dat achteraf moet worden opgeruimd.

Dit kan worden vermeden door het gebruik van alternatieven zoals herbruikbare plastic bekertjes, glazen, ... Het merendeel van de cateringbedrijven werkt indien gevraagd met herbruikbaar bestek en glazen. Dit zorgt voor minder afval en beter eetcomfort voor uw gasten.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de uitvoeringsvoorwaarden van uw aanbesteding:

Het gebruik van wegwerpbestekken (borden, vorken, messen, ...) is verboden. Enkel in uitzonderlijke omstandigheden en na uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgever mogen wegwerpproducten gebruikt worden.

1.3. Voedingsmiddelen als decoratie (preventie)

Voedingsproducten hebben een grote ecologische voetafdruk. Het is daarom logisch dat de strijd tegen voedselverspilling de laatste jaren sterk werd opgevoerd. In bepaalde gevallen worden voedingsmiddelen gebruikt als decoratie voor recepties. Voorbeelden hiervan zijn "surprise broden" en rauwkost garnituur bij schotels. Deze producten worden zelden geconsumeerd en belanden na gebruik in de vuilbak. Daarenboven kan een mooie presentatie van het buffet eveneens worden bekomen zonder tegelijkertijd voedsel te verspillen.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de uitvoeringsvoorwaarden van uw aanbesteding:

Het gebruik van surprise broden is verboden. Het gebruik van rauwkost (salade, geraspte wortelen, ...) ter versiering van dienborden is verboden. Rauwkost wordt in aparte schotels ter beschikking gesteld van de gasten.

1.4. Dranken in bulk (preventie)

Wegwerpglas staat sinds jaren bekend als de verpakking met de grootste milieu-impact. Daarenboven moet wegwerpglas selectief worden ingezameld waardoor de kosten voor verwijdering oplopen. Hiervoor bestaan twee alternatieven: de verkoop van producten in bulk (vaten, bag-in-box, ...) en het gebruik van herbruikbare glazen flessen.

Diverse dranken kunnen in bulk worden aangeboden. Hierbij wordt gedacht aan frisdranken, fruitsappen, wijn (bag-in-box)... Dit zorgt voor een aanzienlijke reductie in verpakkingsafval en heeft als bijkomend voordeel dat wegwerpglas, ecologisch gezien de verpakking met de grootste voetafdruk, wordt vermeden.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding :

De volgende dranken dienen geserveerd te worden in bag-in-box of vaten: wijnen, bier, frisdranken en fruitsappen.

De uitdaging “No Packaging” van de internationale school van Brussel (ISB)

Zowel de primaire als de secundaire school van ISB (www.isb.be) stelde zich enkele jaren geleden als doelstelling het verpakkingsafval in de keuken zo sterk mogelijk terug te dringen.

Hiervoor werd het concept “No Packaging” ontwikkeld waarbij werd getracht het aantal verpakkingen van alle producten in de zelfbediening zoals dranken in plastic flessen, blikjes, drankkartons en andere wegwerpverpakkingen (van bijv. koekjes en wafels) te reduceren.

In overleg met verantwoordelijken van de keuken en de directie werd besloten sappen in bulk aan te bieden (inclusief biologische sappen). Verder werden blenders geïnstalleerd voor het maken van smoothies en werd een machine geplaatst voor het persen van vers fruitsap.

Alle yoghurt werd voortaan in bulk geserveerd in afwasbare schaaltes. De leerlingen bedienen zichzelf met een tangt indien ze zin hebben in verse koekjes, wafels of huisgemaakte taarten. Geen enkele aanpassing had een effect op de verkoop van de producten.

Op deze manier werd de afvalberg in de keuken sterk teruggedrongen zonder negatieve reacties van de leerlingen.

Mocht u moeilijkheden zien voor het gebruik van bulkverpakkingen, raden we aan te kiezen voor herbruikbare (glazen) verpakkingen. Voor water, bier, frisdranken, fruitsappen en bepaalde wijnen is het mogelijk te vragen naar het gebruik van herbruikbare glazen flessen.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding :

De volgende dranken dienen geserveerd te worden in herbruikbare glazen flessen: water (plat en bruisend), bieren, frisdranken, fruitsappen en wijnen.

Opgelet: de clausule is niet altijd verenigbaar met de vraag naar biologische en/of fair trade producten, met name voor frisdranken zijn er geen biologische/fair trade varianten op de markt die in bulk worden verkocht.

1.5. Koffieautomaten (hergebruik)

Koffiebekers dragen in vele administraties bij tot een grote afvalberg. Vaak worden de bekere niet gerecycleerd en belanden ze op stortplaatsen of in afvalverbrandingsinstallaties.

Er bestaan tegenwoordig slimme koffie-automaten die kunnen herkennen of de gebruiker zijn koffie geserveerd wil zien in een eigen tas of een wegwerpbeker. Het gebruik van herbruikbare tassen in uw koffie-automat toelaten, kan de afvalproductie sterk terugdringen.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding :

De automaat voor de warme dranken zal enkel gebruik maken van wegwerpbekers indien de gebruiker niet over een eigen tas beschikt. De koffie-automat herkent automatisch de aanwezigheid van de herbruikbare tas.

Tip: geef alle personeelsleden een eigen koffietas met een leuke boodschap

2. CHEMISCHE PRODUCTEN

Verpakkingsafval reduceren bij aankoop van chemische producten kan gerealiseerd worden door meer geconcentreerde producten aan te kopen. Doordat geconcentreerde producten meerdere dosissen per liter product bevatten, zullen ze in regel ook minder verpakkingsafval produceren. Hiervoor werden een reeks van internationale standaarden in het leven geroepen waarop u als aankoper beroep kan doen.

Voor schoonmaakmiddelen (allesreinigers, waspoeders, afwasmiddelen) wordt de WUR (gewicht/utiliteitsratio) gebruikt. Deze standaard brengt zowel de hoeveelheid verpakkingsmateriaal, als het percentage hergebruikt verpakkingsmateriaal en de dosering in rekening. Hoe lager dit cijfer, hoe beter de score.

Voor verven wordt gebruik gemaakt van de dekkingsgraad van de verf. Hoe meer m² u kan verven per liter product, hoe beter. Indien gewenst kan u tevens een WUR ratio berekenen. Hiervoor deelt u het gewicht van één verpakking door het aantal m² dat kan worden geleverd met deze verpakking. Hoe lager de WUR-ratio, hoe beter.

Koepelorganisatie A.I.S.E. promoot reductie verpakkingsmateriaal

In sommige gevallen stimuleren koepelorganisaties van producenten hun leden om minder verpakkingen te gebruiken. Een goed voorbeeld is A.I.S.E. (Association Internationale de la Savonnerie, de la Détergence et des produits d'Entretien). Zij hebben een vrijwillig charter gecreëerd om hun leden aan te zetten meer rekening te houden met het milieu. De inhoud van het charter kan u raadplegen op www.cleanright.eu.

Aarzel dan ook niet bij uw marktonderzoek koepelorganisaties van producenten te contacteren naar hun ervaringen met verpakkingsafval en samen met hen te kijken welke criteria u kan introduceren in uw overheidsopdrachten.

2.1. Handafwasmiddelen en allesreinigers (preventie)

Het reduceren van de verpakking van handafwasmiddelen en allesreinigers kan op basis van de criteria van het EU-Ecolabel⁶ en gebeurt door het berekenen van de WUR-ratio. Hierbij wordt de hoeveelheid verpakkingsmateriaal losgekoppeld van de hoeveelheid product maar gelinkt aan het aantal doseringen van het product. Ten tweede wordt gekeken naar de hoeveelheid gerecycleerd materiaal in de verpakking en het aantal keer de verpakking kan worden hergebruikt.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding:

De gewicht/utiliteitsratio (WUR) van de primaire verpakking mag de volgende waarden niet overschrijden:

- *Handafwasmiddelen en allesreinigers die vóór gebruik met water worden verdund: 1,20 g verpakking per liter oplossing (afwaswater)*
- *Gebruiksklare allesreinigers d.w.z. producten die onverdund worden gebruikt: 150 g verpakking per liter oplossing (schoonmaakwater)*

De WUR dient uitsluitend te worden berekend voor primaire verpakkingen (met inbegrip van doppen, stoppen en handpompen/sproeimechanieken), en wel met behulp van de onderstaande formule: $WUR = \sum ((W_i + U_i) / (D_i * r_i))$

waarbij

W_i = het gewicht (g) van de primaire verpakking, met inbegrip van het etiket.

U_i = het gewicht (g) van het niet-gerecycleerde (virgin) materiaal in de primaire verpakking. Als het aandeel van gerecycleerd materiaal in de primaire verpakking gelijk is aan 0 %, dan is U_i = W_i.

D_i = het aantal functionele doseringen (= aantal doseringsvolumes dat door de fabrikant wordt aanbevolen voor 1 l afwaswater) in de verpakking.

r_i = het recyclingcijfer, dat wil zeggen, het aantal keren dat de primaire verpakking voor hetzelfde doeleinde wordt gebruikt via een terugname- of navulstelsel. (r_i = 1 als de verpakking volledig wordt gerecycleerd).

Indien u in het lastenboek vraagt dat de producten voldoen aan de criteria van het EU-ecolabel, kan u bovenstaande formulering laten vallen.

⁶besluit van de Commissie van 24 juni 2011 tot vaststelling van de milieucriteria voor de toekenning van de EU-milieukeur aan handafwasmiddelen

Indien u wenst kan u eveneens bij de gunningscriteria de volgende formulering opnemen:

Hoe lager de WUR-ratio (berekening vermelden indien u ze niet heeft opgenomen in de technische criteria), hoe meer punten worden verkregen. Het is aangewezen om aan dit criterium niet meer dan 5% van de punten toe te kennen.

Schoonmaakmiddelen met een lage WUR-ratio noodzaken een kleinere dosering bij gebruik. Het is verstandig uw onderhoudsploeg een opleiding te geven voor het gebruiken van de nieuwe producten om overdosering te vermijden. Zo vermijdt u verspilling.

U kan daarvoor de volgende clause opnemen in de uitvoeringsvoorwaarden van uw lastenboek:

De indiener voorziet een opleiding voor alle ... leden van het onderhoudsteam inzake het correct gebruik van de producten en het vermijden van overdosering en verspilling. De opleiding duurt minimaal één uur en wordt gegeven aan groepen van maximaal 10 deelnemers.

2.2. Waspoeders (preventive)

Het reduceren van de verpakking van waspoeders kan op basis van de criteria van het EU-Ecolabel⁷.

Hiervoor kan u de volgende clause opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding:

De gewicht/utiliteitsratio (WUR) van de primaire verpakking mag de volgende waarden niet overschrijden bij niet-professionele wasmiddelen:

- *Poeders: 1,2g/kg was*
- *Overige (bijvoorbeeld vloeistoffen, gels, tabletten, capsules): 1,5g/kg was*

De WUR dient uitsluitend te worden berekend voor primaire verpakkingen (met inbegrip van doppen, stoppen en

handpompen/sproeimechanieken), en wel met behulp van de onderstaande formule: $WUR = \sum ((Wi + Ui) / (Di * ri))$

waarbij

Di = het aantal functionele eenheden in de verpakkingcomponent. De functionele eenheid is de dosis in g/kg wasgoed.

De omschrijving van de parameters Wi, Ui en ri is dezelfde als bij handafwasmiddelen en allesreinigers.

Voor professionele wasmiddelen kan dezelfde berekening worden gebruikt maar moeten de grenswaarden worden aangepast:

Lage belasting (beddengoed hotels, handdoekrollen, ...)

- *Poeders: 1,5g/kg was*
- *Vloeistoffen: 2,0g/kg was*

Gemiddelde belasting (Werkkledij, tafelkleden, dweilen, matten, ...)

- *Poeders: 2,0g/kg was*
- *Vloeistoffen: 2,5g/kg was*

Hoge belasting: industriële werkkledij, keukentextiel, ziekenhuistextiel, ...)

- *Poeders: 2,5g/kg was*
- *Vloeistoffen: 3,0g/kg was*

Indien u in het lastenboek vraagt dat de producten voldoen aan de criteria van het EU-ecolabel, kan u bovenstaande formulering laten vallen.

Indien u wenst kan u eveneens bij de gunningscriteria de volgende formulering opnemen:

Hoe lager de WUR-ratio (berekening vermelden indien u ze niet heeft opgenomen in de technische criteria), hoe meer punten worden verkregen. Het is aangewezen om aan dit criterium niet meer dan 5% van de punten toe te kennen.

⁷Besluit van de Commissie van 28 april 2011 tot vaststelling van de milieucriteria voor de toekenning van de EU-milieukeur voor wasmiddelen

2.3. Verven (preventie)

Voor verven is een hoge dekkingsgraad (of het spreidend vermogen) belangrijk. De dekkingsgraad geeft aan hoeveel oppervlakte kan worden geschilderd met 1 liter verf. Hoe hoger de dekkingsgraad, hoe minder verpakkingsafval.

Hergebruik van de verpakkingen is niet van toepassing (alle verpakkingen moeten worden beschouwd als gevaarlijk afval en kunnen niet worden gerecycled). Verpakkingen (deels) bestaande uit gerecycleerde materialen zijn momenteel niet op de markt.

U kan de volgende clausule inzake dekkingsgraad opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding:

Hieronder de minimale grenswaarden voor het spreidend vermogen (enkel van toepassing op witte en lichtgekleurde verven, inclusief de witte basis die gebruikt wordt in kleurmengsystemen) waaraan alle verven moeten voldoen:

- Verven voor gebruik binnenshuis: 8 m²/l
- Verven voor gebruik buitenshuis : 4 m²/l (elastomere verf) en 6 m²/l (muurverf)
- Voor decoratie en bekleding bestemde verven : producten voor gebruik buitenshuis 6 m²/l en producten voor gebruik binnenshuis 8 m²/l
- Dikke decoratieve coating voor gebruik binnen- en buitenshuis: 1 m²/l
- Eéncomponenten- en vloerdeklaagverven: producten voor gebruik buitenshuis 6 m²/l en producten voor gebruik binnenshuis 8 m²/l
- Primer: 6 m²/l (zonder dekvermogen) en 8 m²/l (met dekvermogen)
- Grondlaag en primer: 6 m²/l (zonder dekvermogen) en 8 m²/l (met dekvermogen)

De controle moet gebeuren met behulp van de testmethoden beschreven in de standaard ISO 6504/1.

Opmerking: De normen inzake dekkingsgraden van verschillende soorten verf zijn identiek aan de criteria van het EU-Ecolabel⁸ Indien u in het lastenboek vraagt dat de producten voldoen aan de criteria van het EU-ecolabel, kan u bovenstaande formulering laten vallen.

Indien u nog een stap verder wil gaan en de WUR-ratio van de verven wil berekenen kan u de volgende formulering opnemen in de gunningscriteria:

Hoe lager de WUR-ratio, hoe meer punten worden verkregen.

De WUR dient uitsluitend te worden berekend voor primaire verpakkingen (met inbegrip van doppen en stoppen), en wel met behulp van de onderstaande formule: $WUR = W_i / D_i$ waarbij

W_i = het gewicht (g) van de primaire verpakking, met inbegrip van het etiket

D_i = aantal m² dan kan worden geverfd met behulp van één verpakking

Het is aangewezen om aan dit criterium niet meer dan 5% van de punten toe te kennen.

⁸ ... Besluit van de Commissie van 28 mei 2014 tot vaststelling van de milieucriteria voor de toekenning van de EU-milieukeur voor verven en vernissen voor gebruik binnen- en buitenshuis

3. INKT (HERGEBRUIK)

Alle overheden kopen inktpatronen of toners aan voor hun printers. Hierbij is het belangrijk te vermelden dat het product dat u nodig heeft de inkt zelf is en niet het inktpatroon. Het patroon is enkel de container waarin de inkt verpakt zit en kan worden hergebruikt.

Dit heeft de laatste jaren gezorgd voor een groot aantal leveranciers van hervulde inktpatronen. Hierdoor kan u zonder problemen in uw overheidsopdrachten vragen deze inktpatronen zonder het concurrentieprincipe te schenden. Deze leveranciers kunnen een groot gamma aan verschillende inktpatronen leveren waardoor u niet meer meerdere leveranciers moet werken in geval u over diverse soorten printers beschikt.

Hervulde inktpatronen hebben een reeks van voordelen:

1. ze zijn in vele gevallen de helft goedkoper
2. ze zorgen voor arbeidsplaatsen in sociale tewerkstellingsprojecten
3. ze reduceren het verpakkingsafval en hergebruiken de inktresten uit de ingezamelde patronen

Belangrijk hierbij is dat bij aankoop van uw printers, u uitdrukkelijk vermeldt dat u gebruik zal maken van hervulde originele inktpatronen en dat u wenst dat dezelfde garantievoorwaarden gelden als bij aankoop van originele niet-hervulde inktpatronen.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding:

De inktpatronen zijn allen hervulde originele inktpatronen.

Gemeente Anderlecht reduceert drastisch verpakkingsafval van inktpatronen

Elk jaar spendeert de gemeentelijke administratie van Anderlecht enkele tienduizenden euro's voor de aankoop van inktpatronen voor laserprinters.

Sinds 2007, heeft de gemeente gekozen om zoveel mogelijk te werken met hervulde inktpatronen. Hierbij gaat het om inktpatronen die 2 à 3 keer worden hervuld. Zo kan een belangrijke verspilling van grondstoffen en inkt, achtergebleven in de patronen, worden vermeden. Tegelijkertijd is het mogelijk een goede printkwaliteit te behouden.

De opdracht voor de aankoop van herbruikbare inktpatronen werd na overleg met de collega's van Agenda 21 voorbehouden aan sociale economiebedrijven. Hiermee ondersteunt de gemeente een Belgische sociale economie onderneming.

Dit maakt van deze opdracht een mooi voorbeeld van ecologische en sociale meerwaarde in overheidsopdrachten.

4. HYGIËNE

Het drogen van onze handen kan gebeuren op verschillende manieren. Sommigen verkiezen papieren handdoeken, anderen hebben liever textiel terwijl eveneens de mogelijkheid bestaat uw handen te drogen met behulp van een (warme) luchtdroger. Hoe u de meest ecologische optie kan kiezen, kan u hieronder terugvinden.

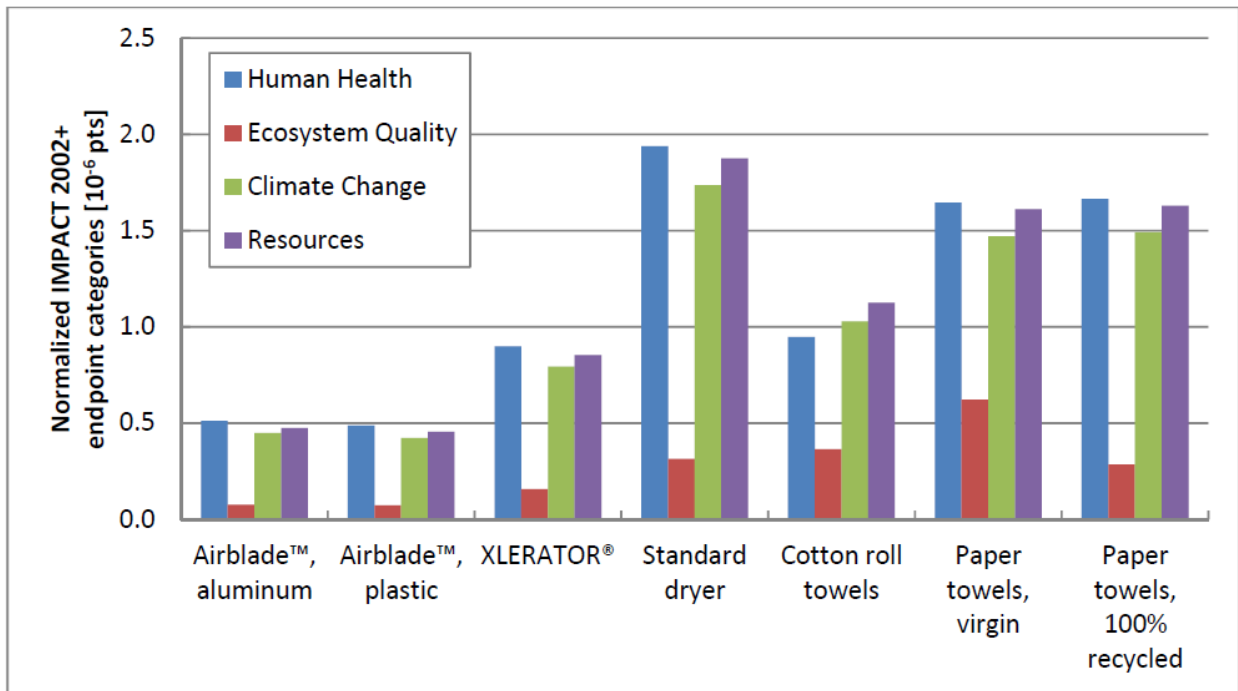
4.1. Handdrogers (preventie)

Soms vergeten we dat papieren of textiel handdoeken niet de enige oplossing zijn voor het drogen van onze handen. Zo bestaan er diverse types handdrogers. Recent zijn drogers op de markt gekomen die werken zonder warme lucht en hierdoor minder energie verbruiken. Deze toestellen reduceren sterk de productie van papier afval of de noodzaak handdoeken te vervangen en te reinigen. Uit een LCA-analyse⁹ tussen de verschillende systemen blijkt dat handdrogers die geen warme lucht gebruiken veel beter scoren op milieuvlak. De terugverdientijd van de investeringskosten ligt tussen de 3 en 5 jaar.

⁹Life Cycle Assessment of Hand Drying Systems. September 19, 2011. Materials Systems Laboratory Massachusetts Institute of Technology

Bijkomende criteria die van belang zijn voor handdrogers zijn het energieverbruik en de geluidsproductie.

U kan de volgende clausule opnemen in het voorwerp van uw aanbesteding:

Aankoop handdrogers die gebruik maken van hoge snelheid luchtstromen.

In de technische specificaties kan u vervolgens een meer gedetailleerde omschrijving van de gewenste handdroger opnemen. Tenslotte kan u het volgende gunningscriterium toevoegen:

De gunning van de opdracht zal gebeuren aan de hand van de volgende gunningscriteria:

1. Prijs (...%)
2. *Energieverbruik voor het drogen van één paar handen uitgedrukt in kW. Hoe lager het energieverbruik, hoe hoger de score (...%)*
3. *Geluidsproductie in decibel. Hoe lager de decibelproductie, hoe hoger de score. (...%)*.
4. ...

4.2. Handzeepen (hergebruik)

Handzeepen zijn beschikbaar in wegwerpverpakking en herbruikbare zeepdispensers (navulsystemen). Navulsystemen zijn vanuit ecologisch standpunt te verkiezen aangezien ze minder verpakkingsafval opleveren. Hierbij dient u wel rekening te houden met de verantwoordelijkheid voor het vullen van de zeepdispensers. U kan dit zelf doen of een full service contract vragen bij uw leverancier.

Bijkomend is het belangrijk dat de dispensers niet teveel zeep in één keer vrijgeven zodat het gebruik van de zeepdispenser leidt tot overconsumptie.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de technische criteria van uw aanbesteding:

De handzeepen worden ter beschikking gesteld in navulbare zeepdispensers.

5. DRUKWERK (PREVENTIE)

Vele administraties maken gebruik van drukwerk in hun communicatie: nieuwsbrieven, stadsmagazine, documenten voor vergaderingen, ... worden bijna dagelijks in de meeste organisaties aangeleverd of zelf gedrukt.

Eigenlijk is de titel van dit hoofdstuk verkeerd want drukwerk is niet het product dat wordt aangekocht (of geproduceerd). Administraties verspreiden informatie en het drukwerk is enkel de informatiedrager. U kan dus drastisch uw afvalproductie verminderen door te kiezen voor digitale informatiedragers in plaats van drukwerk. Voorbeelden zijn digitale nieuwsbrieven, aanleveren documenten (verslagen, power points, ..) in elektronisch formaat, digitale archivering, ...

Diverse administraties zijn reeds (gedeeltelijk) overgeschakeld op digitale informatiedragers waardoor ze de hoeveelheid papierafval drastisch hebben gereduceerd.

Zurich reduceert aantal kopies met 25%

In Zurich werd beroep gedaan op de creativiteit van de indieners om de papierconsumptie te verlagen. Bij het opstellen van hun openbare aanbesteding werd niet langer gevraagd naar printers, maar dienstverlening voor het afdrukken van documenten waarbij per document een vaste prijs zou worden betaald. Hierdoor verschoof de focus van het contract van het aankopen van printers naar het aanleveren van drukwerk. Anders gezegd: de stad Zurich kocht enkel aan wat ze nodig had: drukwerk.

De gekozen indiener hielp de stad het aantal kopies met 25% reduceren. Bijkomende voordelen waren een lager energieverbruik (34%) en een lagere kostprijs voor het totale contract in vergelijking met voordien¹⁰.

Meer info op

http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/news_alert/Issue53_Case_Study108_zurich_output_management.pdf

Wenst u voor bepaalde gelegenheden papieren informatiedragers te behouden, hou dan rekening met de volgende tips:

1. maak een correcte inschatting van de hoeveelheid drukwerk dat u nodig heeft. Maak op geregelde tijdstippen een analyse van de hoeveelheden drukwerk die niet worden verdeeld en pas uw bestelling aan de cijfers aan.
2. vermijd extra verpakkingen van drukwerk. Verstuur u stadsmagazine niet in een extra plastic verpakking. Deze verpakking is nutteloos en belandt altijd rechtstreeks in de vuilbak. Vermijd eveneens het gebruik van plastic of papieren mappen voor het bundelen van kleine hoeveelheden vergaderdocumenten.

Indien uw drukwerk extern wordt geproduceerd kan u hiervoor de volgende clausule gebruiken:

Het gebruik van plastic verpakkingen voor magazine, brochures, ... bestemd voor verzending is verboden.

Vergaderdocumenten worden samengeniet. Het gebruik van plastic of papieren mapjes voor het aanleveren van de documenten is verboden.

6. BUREAUMATERIALEN (PREVENTIE EN RECYCLAGE)

Bureaumaterialen worden in vele gevallen individueel verpakt. Hoewel dit een meerwaarde kan bieden voor individuele consumenten, zijn er geen redenen voor grootverbruikers te vragen naar individueel verpakte producten. Op deze manier kan u de hoeveelheid verpakkingsmateriaal drastisch verminderen.

U kan hiervoor de volgende clausule opnemen in uitvoeringsvoorwaarden van uw aanbesteding:

De volgende producten worden enkel geleverd in groepsverpakkingen van minimaal 10 stuks: schrijfmateriaal, markers, USB-sticks, post-it's, ...

De volgende producten worden enkel geleverd in groepsverpakkingen van minimaal 100 stuks: tabbladen, insteekmappen, etiketten...

De volgende materialen worden geleverd enkel en alleen in een transportverpakking: schriften, agenda's, (ring)mappen en archiefdozen....

¹⁰GPP in practice. Issue no. 53 July 2015

Daarnaast kunnen er voorwaarden worden gesteld aan de transportverpakkingen teneinde het verpakkingsafval verder terug te dringen. U kan hiervoor de volgende clausule opnemen in uitvoeringsvoorwaarden van uw aanbesteding: *Alle transportverpakkingen zijn herbruikbaar of bestaan voor 100% uit gerecycleerd materiaal. Alle transportverpakkingen worden teruggenomen door de leverancier. Het gebruik van plastic folie als transportverpakking is verboden.*

7. INFORMATICAMATERIAAL (RECYCLAGE)

Tijdens het transport noodzaakt informaticamateriaal en meubilair een goede bescherming om schade te voorkomen. Dit verklaart het gebruik van een plastic verpakking gevuld met lucht. Het gebruik van herbruikbare verpakking is dus niet mogelijk.

U kan wel terugname van het verpakkingsmateriaal verplichten. Dit doet u door de volgende clausule op te nemen in de uitvoeringsvoorwaarden:

Alle verpakkingsafval moet worden teruggenomen door de contractant. De leverancier bewijst dat hij beschikt over een filiaal voor gescheiden afvalinzameling van het verpakkingsmateriaal of garandeert het hergebruik.

U kan eveneens vragen dat het oude informaticamateriaal en meubilair wordt opgehaald en in de mate van het mogelijk wordt hergebruikt. De clausule wordt eveneens opgenomen in de uitvoeringsvoorwaarden.

De contractant neemt het gebruikte informaticamateriaal terug bij levering van de nieuwe toestellen. Hij bewijst dat het materiaal werd afgeleverd in een keten voor hergebruik van informaticamateriaal of door de contractant wordt hergebruikt.

Ontmantelen van IT materiaal: uw oude computers zijn een grondstof

Uw oude informaticamateriaal is een grondstof voor sociale economie bedrijven zoals het Brussels CF2D dat het IT materiaal hergebruikt of recycleert.

Het inkomend IT-materiaal wordt aan een grondige kwaliteitscontrole onderworpen en alle data wordt gewist. Indien nodig worden de producten hersteld zodat ze kunnen worden weggeschonken via o.a. OCMW's of NGO's actief in het Zuiden..

De niet-herstelbare producten worden ontmanteld en de bruikbare onderdelen hergebruikt voor het repareren van defect IT materiaal. Onderdelen die niet kunnen worden hergebruikt worden selectief ingezameld en de kostbare grondstoffen zoals zware metalen worden gerecycleerd.

Deze taken creëren lokale arbeidsplaatsen, sociale inclusie, helpen de strijd tegen digitaal analfabetisme en reduceren de milieu-impact van uw oud IT materiaal door de stimulering van de circulaire economie. Kortom een win-win situatie.

Getuigenis van Bernard Goffinet van CF2. Meer info op <http://www.cf2d.be>

8. DROOGKUIS/WASSERIJEN (HERGEBRUIK)

Overheden doen veelvuldig beroep op droogkuis- of wasserij diensten voor het reinigen van matten, beddenlakens, werkkledij, ... In vele gevallen worden de producten opgehaald in wegwerpzakken en afgeleverd in individuele niet-herbruikbare verpakkingen. Hierdoor wordt een grote hoeveelheid verpakkingsafval gecreëerd die makkelijk kan worden vermeden.

Door in uw aanbesteding te vragen naar herbruikbare zakken (textiel), containers of bakken kan u de hoeveelheid verpakkingsafval gevoelig terug dringen.

Hiervoor kan u de volgende clausule opnemen in de uitvoeringsvoorwaarden van uw aanbesteding:

De ophaling en levering van het wasgoed moet gebeuren in herbruikbare containers, zakken, bakken, ... De opdrachtnemer stelt deze containers, zakken of bakken ter beschikking van de opdrachtgever. Enkel voor geïnfecteerd wasgoed (van bijvoorbeeld ziekenhuizen of rusthuizen) mogen plastic wegwerpzakken worden gebruikt.

CONCLUSIE

België is Europees koploper wat betreft recyclage van verpakkingsafval maar er is nog veel ruimte inzake afvalpreventie. Overheden kunnen hier het goede voorbeeld geven door aan afvalpreventie te doen bij hun aankopen.

Hierbij is het belangrijk allereerst te kijken naar mogelijkheden om de afvalproductie te reduceren en/of te zoeken naar herbruikbare alternatieven. In laatste instantie kan ervoor worden gezorgd dat de verpakkingsmaterialen worden gerecycleerd.

Diverse getuigenissen en voorbeelden tonen aan dat afvalreductie in overheidsopdrachten mogelijk is en kan leiden tot goede resultaten. Deze brochure toont niet enkel voorbeelden waarmee de ecologische voetafdruk van uw administratie kan gereduceerd worden maar bevat eveneens kant-en-klare technische- en gunningscriteria die rechtstreeks in uw lastenboek kunnen worden geïntegreerd.

Daarenboven werd bij het opstellen van deze criteria rekening gehouden dat er voldoende leveranciers op de markt aanwezig zijn die kunnen voldoen aan deze vereisten.

Aarzel dus niet en ga onmiddellijk aan de slag om de afvalberg te verkleinen.

INFO

02 775 75 75
WWW.LEEFMILIEUBRUSSEL.BE

Redactie : Rob Renaerts, Coduco
Verantwoordelijke Uitg. : F. Fontaine en M. Gryseels – Havenlaan 86C/3000- 1000 Brussel